

NATTFÄGELINVENTERING 1988

Årets kommuntäckande nattfågelinventering, den femte i rad, genomfördes under helt nya förutsättningar än tidigare år. På grund av det sviktande inventerardeltagandet de senaste åren och med 1987 års miserabla väder i friskt minne, hade vi inför 1988 slopat den fasta inventeringsnatten. Istället fick varje "inventerare" ansvara för ett eget delområde att avlyssna under valfri natt inom perioden 10 - 26 juni. Systemet fungerade väl och för första gången på 3 år blev alla områden genomlyssnade.

I övrigt var metoden densamma som tidigare år. De 20 delområden som kommunen indelats i avlyssnades med största möjliga noggrannhet av en eller flera cykel/bilburna lyssnare, varefter gjorda observationer markerades på därför avsett kartblad.

Resultat

RÖRDROM, *Botaurus stellaris*

Endast ett ex registrerades. Detta från Hässlösundet.

VAKTEL, *Coturnix coturnix*

I två registreringar, den ena från Skerike, den andra från Ulvsta, Haraker. Det kan inte uteslutas att det rör sig om samma fågel då observationerna är hänförliga till olika datum och då vakteln verkar ha en förmåga att sällan stanna kvar på samma ställe någon längre tid.

KORNKARR, *Crex crex*

En snärpande knarr vid Lövsta, Asköviken, blev årets skörd.

STORSPÖV, *Numenius arquata*

Tre registreringar. "Normalt" antal från normala platser dvs Hedensbergs-slätten och Svartådalen.

BERGUV, *Bubo bubo*

En registrering, vilken utgjordes av två mattiggande uvungar vid Önsta-tippen! Givetvis ny inventeringsart.

KATTUGGLA, *Strix aluco*

Hela 35 registreringar, varav 28 utgjordes av kullar, vilket är det i särklass högsta antalet i nattfågellyssningens historia.

HORNUGGLA, *Asio otus*

Otroliga 53 registreringar gjordes. Av dessa var 44 kullar.

PÄRLUGGLA, *Aegolius funereus*

Hela 6 registreringar, vilka alla utgjordes av kullar.

NATTSKÄRRA, *Caprimulgus europaeus*

Tre registreringar. I två spelande fåglar och en visuell kontakt. Alla från tidigare "kända" områden dvs områden väster om Bovallen.

TRÄDLÄRKA, *Lullula arborea*

Ny inventeringsart. En visuell kontakt av två fåglar nordost om Romfartuna.

NÄKTERGÅL, *Luscinia luscinia*

Endast fyra registreringar! Notera att endast näktergalar N om E-18 har ingått i inventeringen.

FLODSÅNGARE, *Locustella fluviatilis*
I två registreringar. Sjungande fåglar vid Gillberga, Dingtuna, samt Fiholm, Rytterne.

BÜSKÅNGARE, *Acrocephalus dumetorum*

Äntligen hördes denna fantastiska skönsångare under nattfågellyssningen. I två registreringar, vilka utgjordes av en sjungande fågel invid Rytternevägen strax nordost om Gränsta kolonimråde (område 1) samt en, tillika sjungande, vid Skrämså, Haraker (område 8).

KÄRRSÅNGARE, *Acrocephalus palustris*

17 registreringar, vilket är en mycket hög siffra.

TRASTSÅNGARE, *Acrocephalus arundinaceus*

5 registreringar, varav 3 från Asköviken samt en vardera från Hässlösundet och Ångsö.

Områdesindelning

Diskussion

Det ska på en gång slås fast att en nattfågellysning av detta slag inte bör ligga till grund för några tvärsäkra slutsatser om populationsförändringar, utbredningsförändringar och liknande. För detta är felkällorna alldeles för många och stora. Men inventeringen kan ändå ge en fingervisning om liknande förändringar. Materialet åren emellan kan jämföras med den liknelsen att i stort sett alla delar av kommunen besökts under en natt i juni och så mycket kan man nog sticka ut hakan att man vågar påstå att 1988 var ett uggleår av rang i vår kommun!

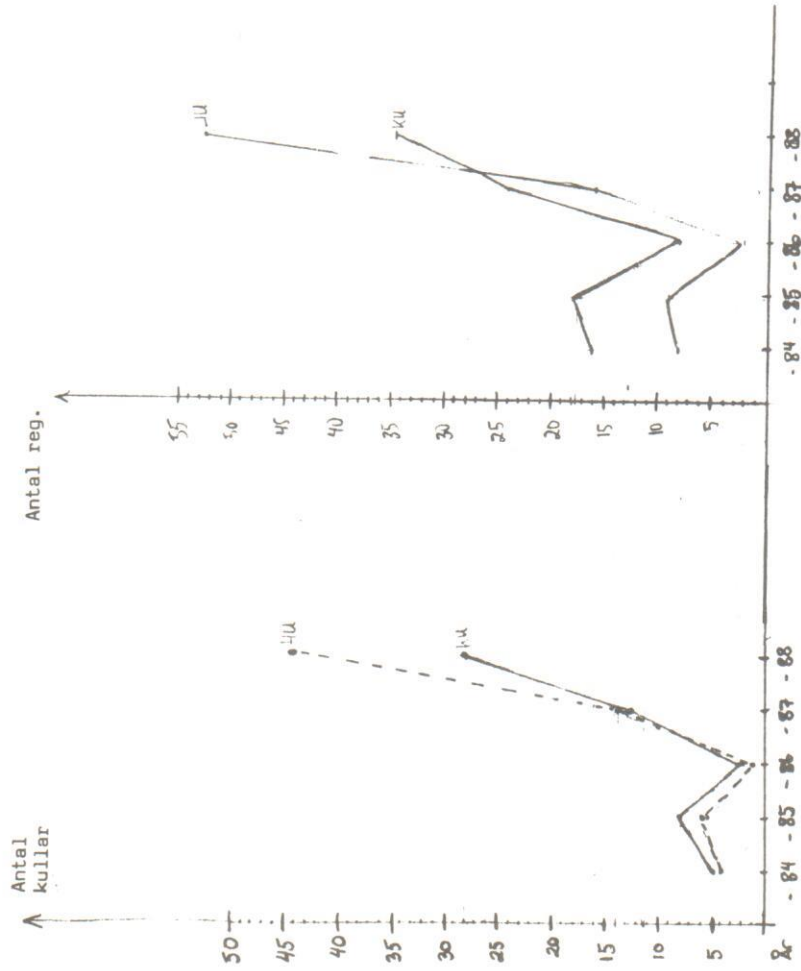
Att 1988 blev ett fantastiskt uggleår, ja kanske ett av de bästa någonsin, var faktiskt lite oväntat! Går man igenom rapporterade ugglekullar (horn- och kattuggla) i VOK:s rapportarkiv finner man att åren 1979, 1983 och 1987 var s k toppår. Toppår följs oftast av markant sämre år. Detta hänger givetvis ihop med födotillgången. Om vi koncentrerar oss på hornugglan kan följande sägas. Hornugglan är en sorkspecialist, främst är det då åkersorken som tilldrar sig ugglans intresse. Undersökningar visar att 60-80% av hornugglans byte utgörs av åkersork. Åkersorken anses ha en populationstäthetscykel på omkring 4 år. När sorkstammen nått sin kulmen, kollapsar den och byggs sedan upp mot nästa topp o s v. Antalet hornugglehäckningar bör således tämligen klart ange sorkförekomsten. Om nu resonemanget ovan skulle hålla helt borde alltså 1988 ha varit ett tämligen miserabelt uggleår, 1980 var ett eländigt uggleår och 1984 var tämligen dåligt, men så blev det nu alltså inte...

Att förklara varför det blev som det blev, stöter på oöverstigliga problem. Materialet haltar betänkligt och variationer åren emellan kan lika väl skyllas på aktivitetskillnader hos skådare som på reella skillnader. Så länge man håller sig till nattfågellysningsmaterialet, blir det jämförbart i den mån att skådarinsatsen är tämligen konstant, men givetvis är materialet bristfälligt, eftersom endast en natts lyssnande i varje område ligger till grund. Risken att missa åtskilliga ugglekullar är därmed uppenbar. För det första får man nog konstatera att teorierna om sorkcykler om 4 år med medföljande svängningar i antalet häckningar, av tillgängligt material att döma, inte alls stämmer! Att därmed slutsatsen skulle kunna dras att gnagar-tillgången mer eller mindre skulle vara konstant, vore dock än mer felaktigt.

Av fig 1 kan utläsas att antalet katt- och hornugglehäckningar nästan "siviskt" följer varandra. Finns det gott om häckande hornuggla finns det också

gott om häckande kattuggla och vice versa. Av tab 2 kan vidare utläsas att kattugglan "normalt" sett är vanligare än hornugglan i vår kommun. Anledningen till detta torde finnas att hitta i arternas vitt skilda levnadssätt (se t ex Andersson 1984, Liljefors och Backström 1987). Svängningarna i antalet häckningar är från år kan rimligtvis bara förklaras med tillgången på föda. Men hur varierar nu dessa svängningar? Svaret kan inte bli annat än: "Minst sagt oregelbundet".

Fig 1

Antalet horn- resp kattugglekullar noterade under invent. 1984-1988

Antal registreringar av horn- resp kattuggla under invent. 1984-1988

Studerar man materialet närmare, finner man att hornuggelhäckningar inte bara varierar i antal från år till år, utan även att utbredningen inom kommunen varierar från år till år. (Andersson 1984, 1985.) Således finner vi en koncentration av häckande ugglor i de västra delarna 1982 och 1985, i de norra delarna 1984 och 1987 samt i de östra delarna 1983. Eventuella samband förstås dock effektivt av 1986 då endast 3 kullar hittades, en vardera i östra, västra resp norra delarna (Fågelrapporter för V-ås kommun 1986) samt av 1988 då hornuggelhäckningarna var jämnt spridda över hela kommunen. Den enda regelbundna svängning man kan finna är att i de västra delarna av kommunen, har vi de senaste 9 åren haft en markerad topp av häckningar vart 3:e år, 1982, 1985 och 1988. Men om det beror på några reella cykler i sorkpopulationen eller om det beror på "slumpen" låter jag vara osagt.

Nåväl, några vettiga svar gives inte av tillgängligt material. Förhoppningsvis kan fortsatta studier rätta ut frågetecknen till utropstecken och ge svart på vitt om sorkpopulationernas svängningar och hornugglans ibland oförklarliga uppträdande.

Om vi lämnar hornugglan och tittar på inventeringsresultatet i övrigt, finner vi en hel del trevligt. Pärugglan befanns häcka i kommunen för första gången i "modern tid". Hela 6 kullar noterades i ett tämligen koncentrerat område i trakterna av Bovallen (omr 7). Detta ger väl ytterligare belägg för att gnatillgången i Västeråstrakten 1988 var synnerligen god.

1988 kommer även att gå till historien som ett nattsångår av högsta klass. 17 kärrsångare, 2 flodsångare samt 2 busksångare kommer att bli mycket svårslaget. Förklaringen till busksångarnas uppträdande står väl att finna i de ihållande ostdominerande vädersystemen. Arten är väl på gränsen till årlig häckare i Sverige. Närmaste "fasta" population finns i Finland och med gynnsamt väder under vårflyttningen (slutet på maj - början juni) kan Sverige få smaka på en smärre "invasion" av arten. Ovanligt många busksångare har rapporterats från Sverige, främst de östliga delarna, i år så det var väl inte mer än rätt att vi fick en bit av kakan också...

Den höga siffran för kärrsångare (17 ex) står väl också till viss del i relation till vädret. Att arten dock fortfarande expanderar norrut råder det dock ingen tvekan om, varför en fortsatt ökning i våra trakter snarast verkar trolig.

På det negativa kontot måste konstateras att rördrommen verkar vara i en kraftig utförsbacke (fig 2). Detta kan givetvis bero på inventeringsmissar. Rördrommen tutar mer och mer sporadiskt i juni från att från och med andra halvan av månaden så gott som tystna helt, varför årets senarelagda inven-

tering kan ha förbisett denna art. En reell minskning verkar dock inte alls otrolig med tanke på de senaste årens fimbulvintrar. Arten övervintrar främst i Västeuropa och även dessa trakter har ju fått känna av arktisk kyla de senaste åren.

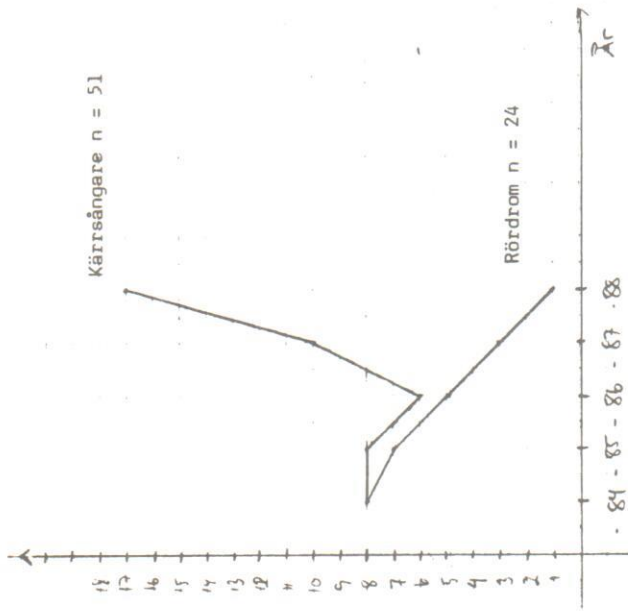

Fig 2 Antalet registreringar av kärrsångare och rördrom 1984-1988

Att endast fyra näktergalar registrerades får väl helt och hållet förklaras med att dessa hann tystna för säsongen innan huvuddelen av inventeringen genomfördes.

Slutligen ett stort TACK! till följande personer som förtjänstfullt gjort denna inventering möjlig: Anders F Andersson, Niclas Backström, Ulf Carlsson, Öyvind Dösslund, Lennart Gladh, Martin Green, Tomas Gustavsson, Curt och Mary Hedqvist, Hans-Olof Helliqvist, Magnus Henriksson, Keijo Kangas, Ola Malm, Gunnar Nordesjö, Pentti Tatti.

Magnus Liljefors

TABELL 1.

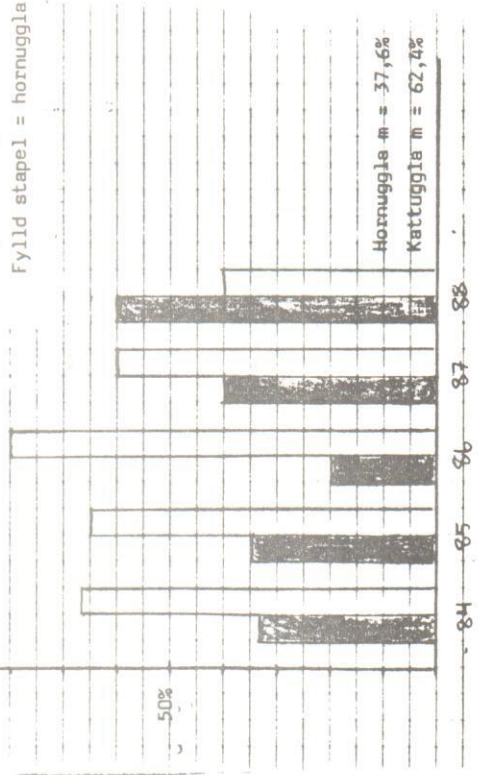
Antal registreringar/inventeringstillfälle (år).
Siffrorna inom parentes anger antal kullar.

	1984	1985	1986	1987	1988	Medel
Rördrom	8	7	5	3	1	4,8
Vaktel	2	-	-	5	2	1,8
Småfläckig sumphöna	-	-	-	-	-	0
Kornknarr	1	3	3	2	1	1,4
Storspov	4	7	-	3	3	3,4
Berguv	-	-	-	-	1 (1)	0,2 (0,2)
Kattuggla	16 (5)	17 (8)	8 (2)	24 (13)	35 (28)	20 (11,2)
Hornuggla	8 (4)	9 (6)	2 (1)	16 (14)	53 (44)	17,6 (13,8)
Päruggla	-	-	-	1	6 (6)	1,4 (1,2)
Nattskärva	2	-	3	1	3	1,8
Trädlärnka	-	-	-	-	1	0,2
Näktergal*	?	?	12	24	4	-
Flodsångare	2	4	2	-	2	1,2
Vassångare	-	-	-	-	-	0
Busksångare	-	-	-	-	2	0,4
Kärrsångare	8	8	6	10	17	9,8
Trastsångare	-	4	1	-	5	2

* Näktergal ingick inte i inventering under de första två åren.

TABELL 2

Den procentuella fördelningen av antalet horn- resp kattuggle-registreringar 1984-1988.
Fyllt stapel = hornuggla

Litteratur

- Andersson, A F
1984. Nattfågellysning 1984 + appendix Info-bladet 9:56-65.
1985. Nattfågelinventering 1985. Info-bladet 10:39-45.
1985. Kort om kattugglan (Strix aluco) och hornugglan (Asio otus) i Västerås kommun 1984-1985. Info-bladet 10:74-78
1987. Rapport från nattfågellysningen 1986. Arosfåglar 12:29-38.
1988. Nattfågelinventering 1987. Arosfåglar 13:27-31.
- Liljefors, M och Backström, N
Liljefors, M och Backström, N

